

Údržba krajiny je stále potřebná

Problematikou ekologického zemědělství se zabývala další odborná diskuse TV Zemědělec. Pozvání do studia přijal ředitel sekce rostlinné výroby Ústředního kontrolního a zkušebního ústavu zemědělského (ÚKZÚZ) Jiří Urban a Andrea Hrabalová z České technologické platformy pro ekologické zemědělství. Záznam části diskuse přináší na svých stránkách i týdeník Zemědělec.

Zuzana Fialová

O ekologickém zemědělství se často hovoří i v souvislosti s tím, že výměrou půdy obhospodařované v ekologickém režimu Česká republika patří ke špičce v Evropě, zatímco bioprodukce je nízká. Čím to je?

Urban: Primárně je to způsobeno dotacemi. Ekologické zemědělství, když vznikalo, bylo zaměřeno pouze na produkci. Zemědělci se spotřebiteli stanovili pravidla, sami si to certifikovali, kontrolovali a prodávali za vyšší cenu. Teprve někdy v 90. letech došlo v Evropské unii k uznání ekologického zemědělství, stanovení závazných pravidel a státy Evropské unie použili ekologické zemědělství jako nástroj pro ochranu přírody, krajiny biodiverzity a také snížení produkce. Začaly se vyplácet dotace, což přitáhlo zemědělce. Ekologicky hospodařit je nejsnazší v horských a podhorských oblastech na travních porostech, takže máme 85 procent ploch na travních porostech, kde produkce je, ale není tak dobře ztržitelná. Produkuje se tam méně mléka, ale více krav bez tržní produkce mléka s masem. Produkce je nižší. Lidově se tomu říká produkce biosena a kvůli tomu jsou ekozemědělci velmi kritizováni. Není to však negativní jev, údržba krajiny je tam potřebná.

Hrabalová: Jsme jednou ze zemí, která má vybudovaný registr ekologických podnikatelů, takže kdokoli se může on line podívat, jak situace vypadá. Zhruba 4400 zemědělců hospodaří ekologickým způsobem. Pro představu je to zhruba deset procent zemědělských podniků, které jsou evidovány v ČR. Půdy v ekologickém režimu je zhruba 500 tisíc hektarů a zase se bavíme o 12 procentech ploch veškeré zemědělské půdy. Toto je evidence ke katastrofě. Pokud se podíváme na výměru půdy v LPIS, jsme na 15 procentech půdy obhospodařované v režimu ekologického zemědělství. Takže se řadíme do první desítky zemí i v rámci světa.

Je pravdou, že převažují travní porosty. Ale já jsem optimista a věřím že podobně jako v západních zemích, kde se začalo velmi podobně jako u nás na travách, půjde tím směrem, že se rozšíří i na orné půdě a produkce bude i v jiných oblastech než ve znevýhodněných oblastech LFA, Chráněných krajinných oblastí a podobně.

Už máte informace o tom, že i hospodáři na orné půdě začínají ekologicky hospodařit?

Hrabalová: Je to vidět minimálně na statistice. Překročili jsme 13 procent orné půdy v poměru k výměře ekologického zemědělství. Potěšitelné je, že to neklesá, ale roste. Pohyb je, možná to jde pomalu.

Urban: Je k tomu potřeba říct, že je třeba, aby tam byly i obchodní struktury, výkup, což u nás tradičně bylo proti jiným zemím ve východní Evropě. Je pravda, že oné půdy přibývá. Skutečně to už jsou profesionální

farmy a některé z nich ukazují své umění v programu demonstračních farem. Zmínil bych produkčně orientované odvětví, a tím je ekologické vinohradnictví, kde máme přes 900 hektarů. Tito pěstitelé patří ke špičkovým podnikům, které pěstují hrozny a vyrábějí biovíno. Je to skutečně obor, kde jsme se dostali na špičku v Evropě. Horší situace panuje v zeleninářství a ovocnářství, i když ekologické sady jsou více zaměřeny na krajinnotvorbu. Změnou dotačních pravidel se to i v této oblasti zlepšuje. Je to zřejmě trend, kterým se bude muset jít. I v současné době Ministerstvo zemědělství říká, že musíme zvýšit výrobu potravin nejen pro

velmi pečliví. Evropská komise si nás často vybírá k takzvanému auditu. Pijde mi, že jde kontrolovat a možná se jde i poučit. My jsme opravdu pedanti, na všechno máme papíry. Trh biopotravin však opravdu roste, jsou zde nové e-shopy, obchodníci i distributoři a jejich počty rychle rostou. Na druhou stranu pro spotřebitele je velmi důležité, že se odchytí případné prohřešky. Tady si myslím, že jsme opravdu srovnatelní až lepší. Co se týká obchodování, tam struktury vážnou. Obchod nezkoumá moc subjektů. Chybí nám šetření cen, šetření spotřebitelského chování v případě biopotravin, kdo je kupuje, kde je lidé kupují, to se moc

klad, struktury v Evropské unii, zejména legislativa – evropské nařízení o ekologickém zemědělství. Byť kritizujeme, že nemáme specializovaný výzkumný ústav, dokonalou poradenskou síť, tak základní kameny, jako je svaz, zastoupení na Ministerstvu zemědělství, státní instituce, obchodní organizace, to všechno máme. Podle mě situace není zase tak špatná.

Takže výzkum a poradenství jsou de facto více propojeny s praxí?

Urban: Bohužel specializovaný výzkumný ústav, jako má Dánsko, Švýcarsko, Rakousko i Německo, nemáme. Na druhou

stranu ekologické zemědělství je trendem již dlouhá léta a pochopily to i jiné výzkumné ústavy. Ekologické zemědělství je něco jako laboratoře, proto se mohou v něm ověřovat udržitelné systémy, ať je to mechanické odplevelování, hospodaření s organickou hmotou, vláhou. Výzkumné instituce, např. Výzkumný ústav rostlinné výroby, Vysoká škola chemicko-technologická a další odborníci, se proto sdržili v České technologické platformě pro ekologické zemědělství, jejíž základní činnost podporuje Ministerstvo zemědělství a jejím koordinátorem je Bioinstitut. Pokud to srovnáme s východem, jsme dobří. Pokud bychom se porovnávali s výzkumnými strukturami v Dánsku nebo Rakousku, je to horší. Tyto země mají svůj výzkum velmi zaměřený na praxi. Mají skutečně aplikovaný výzkum, ověřování strojů na bezherbicidní systémy, malou mechanizaci a podobně. Tam mají podporu. Jejich činnost není zaměřena na publikace a získání impakt faktorů, ale na to, co to skutečně přinese zemědělcům. V tomto směru je na tom u nás ekologické zemědělství hůř než konvenční.

Hrabalová: Vzhledem k tomu, že se zabýváme osvětou a diskutujeme s lidmi, zjistili jsme, že málokdo ví, že kontroly jsou dobrovolné. V podstatě všichni, kteří chtějí podnikat v ekologickém zemědělství, protože zahrnuje nejen výrobu, ale i distribuci a obchod.

Evropské nařízení obsahuje pravidla i pro výrobu biopotravin, jakým způsobem obchodovat. Takže i obchodník, který přímo neprodává konečnému spotřebiteli a dováží biopotravinu, musí u nás být zaregistrován a jednou ročně kontrolován. Za kontrolu si platí. Do systému však vstupuje dobrovolně, aby měl certifikát a mohl říct, že ví, odkud má suroviny a že byly pěstovány šetrnou cestou. Kontrolní organizace jsou v republice čtyři a on si může svobodně vybrat některou z nich podle ceníku. Je to trh, udělá vstupní kontrolu, následně se registruje na Ministerstvu zemědělství, každý subjekt je tak pod dozorem. Málokdo rovněž ví, že se uskutečňují také neohlášené kontroly a povinné je odebrání vzorků u pěti procent klientů kontrolních organizací. Takže podvádění není tak jednoduché, protože kontrola může přijít kdykoliv.

Urban: Důležité je, že zemědělec se přihlašuje do systému dobrovolně. Když se však přihlásí, musí splňovat podmínky,

Jak ÚKZÚZ řeší pochybení, když se poruší podmínky, hned ukládá sankce?

Urban: Takto postupujeme v jiných typech kontrol, těch, které jsou v rámci cross compliance. Ale v ekologickém zemědělství děláme něco jako delegovanou kontrolu pro SZIF. V těchto případech pochybení nebo podezření na podvod hlásíme Ministerstvu zemědělství a to realizuje správní řízení. Sankce tam jsou skutečně poměrně velké. Není to jenom pokuta, na kterou pamatuje náš zákon. Daleko horší je, že zemědělec přijde i o dotace, nebo jejich část. Systém je skutečně takový, že si nemohou dovolit nějaké závažné podvody. Dotace je pro zemědělce nejdůležitější, je možná ještě důležitější než certifikát.

V rámci státní kontroly ÚKZÚZ navíc, ale týká se to jen namátkově menší části farem, informuje

certifikační organizace, jako je KEZ, AB CERT, Biokont a Buro Veritas, a ty následně zahájí realizaci změn a případně odebrání certifikace.

Mohl byste připomenout, co dělá ÚKZÚZ kromě kontrol?

Urban: Ano. Máme dokonce malé oddělení ekologického zemědělství, ale i v každé sekci máme něco z této oblasti. Jde například o špičkovou laboratoř, kde provádíme právě analýzy reziduí pesticidů, a to nejen v absolutních číslech, ale dokážeme i posoudit, jestli to byla jejich přímá aplikace, nebo přestřík, či nějaké pochybení, protože to můžeme srovnávat s našimi konvenčními stanicemi. V tom jsme leadři i v rámci Evropy. Podílíme se na mezinárodních výzkumných projektech týkajících se reziduí, pesticidů v ekologickém zemědělství a biopotravinách. Pak máme i výživářský pokus. Na pěti stanicích jsme založili pokusy ekologického zemědělství, kde srovnáváme různé systémy, ať už to je s chovem dobytka, to znamená s hnojením, bez dobytka, čistě rostlinnou výrobu a vůbec nehnojené aplikace. Vědecké výsledky budou k dispozici až za dlouho, ale už teď tam přicházíme na spoustu zajímavých věcí. Výnosy v ekologickém zemědělství mohou být vysoké, srovnatelné s konvenčním zemědělstvím, pokud se použijí správné odrůdy. Když se polovina dělá pořádně, propady nemusí být vůbec velké. Ušetří se navíc na vstupech, na chemii, ekonomicky vychází velmi dobře i bez započítání dotací.

ÚKZÚZ také doporučuje odrůdy pro ekologické zemědělství, tento systém organizuje společně se svazy a ekologickými zemědělci. Řešíme i speciální šlechtění odrůd pro ekologické zemědělství. Vydáváme výjimky na konvenční osiva, spravujeme databázi biosiv, registrujeme všechny vstupy. Vedeme registry trvalých kultur, registr sadů, vinic. Publikujeme a pořádáme konference.

Takže činnost je široká a rozsáhlá.

Urban: Státní instituce, která je uznávaná, dává kredit celému sektoru v rámci České republiky.

Co čeká nyní ekologické zemědělce z hlediska legislativy?

Urban: Je to věc, na které se konkrétně přímo nepodílím, vyjednává to Ministerstvo zemědělství. Nicméně jsem zažil změnu nařízení o evropském ekologickém zemědělství a zemědělci si na to těžko zvykali. Tradiční svazy ekologických zemědělců, které jsou v Německu, se tomu velmi silně brání. My jsme jako Česká republika naopak nové nařízení vítali, protože tam byly zajímavé změny. Plánuje se, že kontrola nemusí být každoročně. Podniky by se měly rozdělit podle rizikovitosti a ty bezproblémové by nemusely mít každoroční kontroly.

(Pokračování na str. 5)

Andrea Hrabalová

Jiří Urban

to, abychom byli soběstační, ale aby ekologické zemědělství bylo důvěryhodné, že dotace vynaložené tímto směrem jsou oprávněné, produkce tam je.

Jsou stávající struktury ekologického zemědělství v České republice dostatečné?

Urban: Co se týká státních struktur, jsme srovnatelní s jinými zeměmi. Byl tady svaz Pro-Bio a další organizace, které si zajišťovaly všechno, od standardu, kontroly, měly vlastní obchodní činnost, poradenství, zásobovaly zemědělce povolenými hnojivy, osivy a podobně. Naštěstí se to už specializovalo. Dozor zajišťuje stát příslušným orgánem Ministerstva zemědělství. Naše instituce ÚKZÚZ má několik funkcí pro ekologické zemědělství, zejména zajišťuje úřední kontrolu. Vedle toho je tady soukromý kontrolní systém, který garantuje Ministerstvo zemědělství a je tady dotační systém garantovaný Státním zemědělským a intervenčním fondem a podobně. Každá instituce, například i Státní zemědělská a potravinářská inspekce, má někoho, kdo se věnuje ekologickému zemědělství. V tomto jsme srovnatelní a držíme si standard. Určitě nám ale toho hodně chybí v porovnání se sousedními zeměmi, jako jsou Rakousko či Bavorsko. Jde zejména o poradenství a výzkum, který je aplikovatelný, je na daleko vyšší úrovni než u nás. Mezi státy visegrádské čtyřky jsme celkem dobří, ale pořád máme kam růst.

Jak to vidí Andrea Hrabalová?

Hrabalová: K tomu státnímu systému bych uvedla, že jsme

nedělá. Nikdo do tohoto příliš nejde a subjekty, které působí v oblasti biopotravin, se utápějí v tom, že mají každý samostatně svoji PR agenturu, svoje pracovníky obchodu, svoji distribuci a logistiku. V zahraničí si lidé více důvěřují, tři čtyři farmy spolu v těchto oblastech spolupracují. Tohle neumíme, ale není to problém ekologického zemědělství, je to problém malého farmaření obecně. Proto ten rozvoj je trochu přibrzděný.

Jak tomu napomoc, aby menší farmy více spolupracovaly?

Hrabalová: Důvěru těžko naučíte. Když byly státní programy, týkající se odbytových organizací, tak, aby na to dosáhli všichni. Nakonec se pravidla tak poupravují, že na to ti malí nakonec nedosáhnou. Podle mě pomůže čas.

Urban: Máme však i dobré příklady, kdy se zemědělci zorganizovali, tak, aby na to dosáhli všichni. Nakonec se pravidla tak poupravují, že na to ti malí nakonec nedosáhnou. Podle mě pomůže čas.

Urban: Máme však i dobré příklady, kdy se zemědělci zorganizovali, tak, aby na to dosáhli všichni. Nakonec se pravidla tak poupravují, že na to ti malí nakonec nedosáhnou. Podle mě pomůže čas.

stranu ekologické zemědělství je trendem již dlouhá léta a pochopily to i jiné výzkumné ústavy. Ekologické zemědělství je něco jako laboratoře, proto se mohou v něm ověřovat udržitelné systémy, ať je to mechanické odplevelování, hospodaření s organickou hmotou, vláhou. Výzkumné instituce, např. Výzkumný ústav rostlinné výroby, Vysoká škola chemicko-technologická a další odborníci, se proto sdržili v České technologické platformě pro ekologické zemědělství, jejíž základní činnost podporuje Ministerstvo zemědělství a jejím koordinátorem je Bioinstitut. Pokud to srovnáme s východem, jsme dobří. Pokud bychom se porovnávali s výzkumnými strukturami v Dánsku nebo Rakousku, je to horší. Tyto země mají svůj výzkum velmi zaměřený na praxi. Mají skutečně aplikovaný výzkum, ověřování strojů na bezherbicidní systémy, malou mechanizaci a podobně. Tam mají podporu. Jejich činnost není zaměřena na publikace a získání impakt faktorů, ale na to, co to skutečně přinese zemědělcům. V tomto směru je na tom u nás ekologické zemědělství hůř než konvenční.

Vrátela bych se ke kontrolám. Zmínil jste se, že ekologičtí zemědělci jsou podrobováni přísnému dozoru. Mohl byste to přiblížit, co musjí v tomto směru absolvovat?

Urban: Farmáři by vám řekli, že kontrol je až moc a je hodně byrokracie. Ale když obhajujeme dotační peníze, když se obhajujeme vůči spotřebitelům, můžeme hrdě prohlásit, že ekologické ze-

Údržba krajiny ...

(Dokončení ze str. 4)

To je asi pro zemědělce pozitivní?

Urban: Pro zemědělce ano, pro kontrolní organizace už méně. Je tam možnost pro ty menší, aby se přihlásili jako skupina. Týká se to různých samozásobitelských projektů, komunitně podporovaného zemědělství, spotřebitelských skupin, nebo maloproducentů. Mohli by se sdružit a nechat se certifikovat jako skupina. Měly se zrušit původně všechny výjimky.

Podle informací ze strany Ministerstva zemědělství to nebude hned, nicméně to půjde tímto směrem. Buď se tak zruší vydávání výjimek, nebo se velmi zpřísní. Nejdiskutovanější byl původní návrh Evropské komise, že bude takzvaný decertifikační limit. Pokud se při kontrolách najde více reziduí pesticidů nad limit 0,01 – což je detekční limit, tak pokud se najdou tři látky, automaticky nastane decertifikace a neuznání tohoto podniku. To se nám zdálo jako logické. Jsme v 21. století a používáme moderní analytické metody. Proti tomu se však postavi-

ly právě svazy. Argumentovaly tím, že jako ekozemědělci tyto pesticidy nepouštějí do prostředí, ale mohou být kontaminováni odjinud. Podle nich se nemůže jít touto cestou.

Tato hlavní změna ale nebude. To si vybojovaly nevládní organizace, byť ČR tuto změnu podporovala. Na základě posledních informací z Ministerstva zemědělství budeme muset upravit náš systém. Věřím tomu, že zvítězí rozum, protože analytické údaje musíme mít. Měří totiž spotřebitelské testy, proměňuje se v integrovaných systémech, takže analytiky se nezbavíme.

Změny budou nabíhat postupně. Nové nařízení by mělo být schváleno letos a mělo by platit od roku 2020. Určitě zemědělci budou o změnách včas informováni. Hodně se to probíralo na Biofachu, což je nejen veletrh, ale i největší setkání celé ekozemědělské branže včetně politiků. Takže určitě v březnu budeme moudřejší.

Bude to ještě složitá cesta k tomu, než nařízení dostane konečnou podobu. ...

Urban: Asi tam nebude tolik změn, ale bude to mít novou strukturu a bude se na to těžko zvykat. Bude potřeba, aby se do toho zapojili poradci, a bude to zase trochu nějaké byrokracie.

Hrabalová: Proběhla poměrně velká diskuse o tom, jestli dotáhnout toto nařízení, ke kterému se vyjadřovalo hodně států, do konce. Objevil se i názor vrátit se k tomu původnímu nařízení, na které si ty státy zvykly nějak jim to fungovalo. Nakonec se tomu věnovalo tolik času, že to nařízení se dotáhne a bude platit od roku 2020. Jiná cesta nebyla.

Urban: Často se nadává na evropskou byrokracii a často to vypadá, že je to byrokratické, ale de facto je to velmi funkční norma, která popisuje ekologickou produkci od půdy přes rostlinnou i živočišnou produkci po zpracování. Je to velmi technický dokument. On má ještě doplňující nižší normy. Dalo by se říct, že standard EU převzaly všechny státy, které mají různé klimatické podmínky. I značka, zelený listek, je používána v mnoha zemích, když nemají vlastní znak.

Evropa díky tomuto standardu sjednotila i trh s biopotravinami, který se velmi rozvíjí.

Jak to tedy vypadá s trhem s biopotravinami a ekologickým zemědělstvím?

Hrabalová: Začnu domácím trhem. Naštěstí díky šetření trhu s biopotravinami máme statistická data, získaná ve spolupráci s Ústavem zemědělské ekonomiky a informací. Kdo by chtěl, může si vždy k 1. dubnu pročíst zprávu o trhu s biopotravinami. Jsme rádi, že taková věc funguje a zapojila se do toho státem placená organizace. Co se týká čísel, dlouhodobě nepatříme ke špičce. Roční výdaje za biopotraviny jsou kolem 200 korun na osobu. Je to asi stokrát méně než v Německu, ale nemůžeme se srovnávat s top trhem. Ve srovnání s jinými státy EU jsme na tom lépe. Pět až šest eur vydaných za biopotraviny na osobu je běžný průměr. Výrobci na trhu biopotravin mají obrat kolem čtyř miliard korun, z toho se vyváží produkty za 1,5 miliardy. Nakupí se suroviny, tady se započítávají, ale jde to všechno na západní trhy. Asi 2,2 miliardy korun lidé opravdu utratí za biopotraviny v České republice. Diskutované je to jedno procento. Ano, podíl biopotravin na celkové spotřebě

potravin v České republice byl vloni asi 0,8 procenta. Takže to zhruba jako jedno procento. Na druhou stranu to nekoliduje s tím, kolik zemědělství vyprodukuje. Spousta komodit, v dnešní době už je polovina exportována v podobě surového obilí, mléka a podobně.

ÚZEI provádí i šetření obrátu zemědělské produkce a tam jsme na šesti procentech, přičemž 90 procent farem hospodáří v méně příznivých oblastech. Takže k 12 procentům ploch v ekologii je šest procent produkce, není to špatné. Bohužel jako čeští spotřebitelé si tyto suroviny neuzijeme, výkupní ceny jsou na Západě lepší.

To je problém i ekologického zemědělství, že se vyváží suroviny a dovážejí se výrobky...

Hrabalová: Ano, je to stejné jako v konvenčním zemědělství. Ale jsem optimistická a věřím že si v budoucnu budeme moci tyto potraviny i užít. Co se týká západního trhu, i pro země v této oblasti jsou biopotraviny malý segment. V podstatě polovinu obchodu s biopotravinami realizuje Amerika, kde je jednoznačným hnacím motorem obava z GMO. Polovina obrátu z biopotravin se tedy točí v Severní Americe. Zhruba 40 procent celkového světového obrátu

se zrealizuje v Evropě a tam je na špičce Německo, Francie a další západní státy. Motiv, proč to lidé nakupují, jsou různé. V Dánsku je to welfare, aby zvířata byla na pastvině, v Americe GMO, ve Francii je to stejně jako u nás zdraví. Trh rozhodně roste, nestagnuje. V souvislosti s rostoucím trhem na něj vstupují noví dovozci a vývozci a bude ještě větší tlak na spotřebitele, aby se v tom vyznali a hlídali si opravdu celý systém. Podporovali to, co znají, a věděli, že všechny biopotraviny, označované jako bio, musí mít na obalu logo. Bez něj je to podvod, mohou to nahlásit ministerstvu.

Urban: Rozhodně nás čeká zkvalitnění systému. Zemědělci do toho budou tlačeni i novými trendy. Čeká nás rozvoj ekologického zemědělství na orné půdě, protože hodně surovin dovážíme, a máme k tomu všechny strategické nástroje. ■

Sledujte na

Zemědělec